

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۸۷/۱/۰۵۹۶
۸۷/۱/۲۰

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی دانشگاه علامه طباطبائی

بررسی فرایندهای واژ- واجی فارسی محاوره

استاد راهنما: دکتر گلناز مدرسی قوامی

استاد مشاور: دکتر ویدا شقاقی

نگارش: مهتاب سیردانی

دانشگاه علامه طباطبائی
کتابخانه مرکزی
کتابخانه تخصصی ادبیات

۱۳۸۷ / ۹ / ۲۴

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته زبانشناسی همگانی

شهریورماه ۱۳۸۷

۱۰۵۸۷۷

فرم گردآوری اطلاعات پایان نامه ها

کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

نویسنده: مهتاب سیردانی	
استاد راهنما: خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی	مشاور: خانم دکتر ویدا شقاقی
نوع پایان نامه: بنیادی	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	سال تحصیلی: ۸۷ - ۸۶
محل تحصیل: تهران	نام دانشگاه: دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده: دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی	
تعداد صفحات: ۱۷۰ صفحه	گروه آموزشی: گروه زبانشناسی و آموزش زبان
فارسی به غیر فارسی زبانان	
کلید واژه ها به زبان فارسی:	
واژ - واج شناسی، نظریه بهینگی، محدودیت وفاداری، محدودیت نشاننداری، گزینه بهینه، نقض، ارضاء	
۱۳۸۷ / ۹ / ۲۴	
کلید واژه ها به زبان انگلیسی:	
Morphophonology, Optimality Theory, faithfulness constraints, markedness constraints, optimal candidate, violation, satisfaction	

چکیده

الف. موضوع و طرح مسأله (اهمیت موضوع و هدف):

موضوع این پایان نامه "بررسی فرایندهای واژ- واجی فارسی محاوره ای معیار بر پایه نظریه بهینگی" می باشد. همانطور که از عنوان بر می آید، در این پایان نامه، نظریه بهینگی برای توصیف و تحلیل برخی از داده های زبان فارسی به کار گرفته می شود. بدین ترتیب داده های زبان فارسی از منظر یک رویکرد جدید در علم زبان شناسی مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد و ضمناً این امکان نیز به وجود می آید تا کفایت مشاهده ای و توصیفی این نظریه توسط داده های فارسی به محک آزمون گذاشته شود.

ب. مبانی نظری شامل مروری از منابع، چارچوب نظری و پرسشها و فرضیه:

چارچوب نظری این پایان نامه بر اساس نظریه بهینگی می باشد که در فصل سوم مفاهیم مرتبط و کارکرد آن معرفی شده است. این نظریه از انشعابهای اخیر در چارچوب رویکرد زایشی است که در سال ۱۹۹۳ عرضه شد. این نظریه بدنبال یافتن اصول دستور همگانی بر اساس مطالعات رده شناختی و فراگیری زبان مادری می باشد و ابزار اصلی در این نظریه محدودیتهای بنیادی نظام آوایی زبانهاست.

پرسش اصلی در این پایان نامه این است که آیا نظریه بهینگی توانایی توصیف فرایندهای واژ- واجی در زبان فارسی را دارد یا خیر و آنچه به عنوان فرضیه تحقیق پذیرفته شده است تا تحقیق بر مبنای آن استوار باشد، این است که نظریه بهینگی قادر به توصیف همه فرایندهای واجی در همه زبانهاست و به طور خاص قادر به توصیف فرایندهای واژ- واجی زبان فارسی نیز می باشد.

منابع عمده ای که در تهیه این پایان نامه مورد استفاده قرار گرفته اند عبارتند از: کاگر ۱۹۹۹، مک کارتی ۲۰۰۴، آرچنگلی و لنگندوئن ۱۹۹۷، آنتیلا و چو ۱۹۹۸ و بی جن خان ۱۳۸۴.

پ. روش تحقیق شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، ابزار اندازه گیری، نحوه اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده ها:

برای گردآوری داده ها، پایان نامه های موجود در زبان فارسی و مقالات توصیفی که مبنای توصیف آنها واج شناسی زایشی و پسا زایشی بوده است و همچنین کتابهایی که در زمینه صرف در فارسی وجود دارند، مورد بررسی قرار گرفته و داده های مورد نیاز انتخاب شده و با استفاده از یک روش توصیفی کارایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته اند. در موارد لزوم، توصیف های ارائه شده مربوط به گونه محاوره ای با گونه رسمی زبان فارسی نیز مقایسه شده است. منظور از گونه محاوره ای فارسی معیار در این پژوهش، گونه ای از زبان فارسی است که در موقعیت های اجتماعی مختلف به طور طبیعی در گفتگوهای روزمره در میان فارسی زبانان تهرانی رواج دارد.

ت. یافته های تحقیق:

پس از بررسی داده ها و بدست آوردن الگوهای گونه فارسی محاوره (از طریق مرتبه بندی محدودیتهای) و مقایسه آن با الگوهای گونه فارسی رسمی، بخشی از فرایندهای واژ- واجی زبان فارسی در چارچوب نظریه بهینگی مورد بررسی قرار گرفت. بنابراین فرضیه این پایان نامه، مبنی بر اینکه نظریه بهینگی توانایی توصیف داده های فارسی را دارد، مورد تایید

قرار گرفت. همچنین بررسی‌های فصل چهارم نشان دادند که مرتبه‌بندی محدودیتها در این دو گونه زبانی متفاوت است، به گونه‌ای که فرایندهای متفاوتی در این دو گونه زبانی صورت می‌گیرد. به عنوان مثال، در گونه محاوره‌ای بیشتر حذف و در گونه رسمی بیشتر درج صورت می‌گیرد. بنابراین نباید در توصیف‌های واج شناختی این دو گونه زبانی را با هم خلط کرد.

همچنین از مرتبه محدودیتها و تابلوهای بهینگی مربوط به پیشوندها به این نتیجه رسیدیم که در فارسی محاوره هیچگاه واکه پیشوند حذف نمی‌شود اما از بررسی مرتبه محدودیتها و تابلوهای بهینگی مربوط به واژه بست‌ها دریافتیم که امکان حذف شدن واکه واژه بست‌ها در گونه محاوره وجود دارد.

همچنین نتیجه کلی دیگری نیز به ذهن نگارنده خطور کرده است که ناشی از مفهوم تقابل میان محدودیت‌های در تعارض موجود در نظریه بهینگی می‌باشد. این تقابل میان محدودیت‌های وفاداری و نشاننداری یادآور نیروهای در تعارض در رویکرد نقش‌گرایی می‌باشد، بدین ترتیب به نظر می‌رسد که می‌توان با طرح محدودیت‌های جهانی نقشی تبیینی صوری و روشن در رویکرد نامبرده ارائه داد و بدین ترتیب بین صورت‌گرایی و نقش‌گرایی رابطه برقرار کرد.

ث. نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

از مجموع آثار موجود در نظریه بهینگی می‌توان نتیجه‌گیری کرد که این نظریه بیشترین تاثیر را بر واج‌شناسی زایشی گذاشته است (دبیرمقدم، ۱۳۸۲: ۶۴۵). اما این نظریه، نظریه ایست درباره زبان و می‌توان آن را در همه حوزه‌های زبانی بکار بست. همچنین، برای اینکه میزان کارایی این نظریه تعیین شود، باید آن را برای توصیف حوزه‌های مختلف و در زبانهای مختلف بکار گرفته شود. این نظریه در ایران تنها در زمینه واج‌شناسی و در تعداد اندکی از آثار موجود، مورد بررسی قرار گرفته است. بنابراین می‌توان این نظریه را برای ارائه تحلیلهای جدیدتر در حوزه‌های مختلف زبان فارسی بکار گرفت و میزان کفایت توصیفی و تبیینی آن را با استفاده از داده‌های فارسی به محک آزمون گذاشت.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم بر اساس محتوای پایان نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می‌نمایم.

نام استاد راهنما: گلناز مدرس قزلباش

سمت علمی: استادیار

نام دانشکده: علامه طباطبائی

رئیس کتابخانه:

سید محمد تقی

به بلندای اندیشه پدرم، به مادرم

و به همسر

که در شهادت یک شمع

راز منوری است که آن را

آن آخرین و آن کشیده ترین شعله خوب می داند.

سپاسگزاری

به نام خداوند که به من مجال بودن و اراده آموختن بخشید.

در تدوین و نگارش این پایان نامه، از راهنمایی‌های سازنده و نکته سنجی‌های استاد راهنمای بزرگوارم خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی که با دقت فراوان و با دیدی انتقادی در تدوین این پژوهش مرا یاری نموده‌اند بسیار سپاسگزارم.

زحمات و راهنمایی‌های استاد فرزانه‌ام، خانم دکتر شقایق را سپاس می‌گزارم که مشاوره این پایان نامه را به عهده داشتند.

و با سپاس از جناب آقای دکتر دبیزمقدم که داوری این پایان نامه را به عهده گرفتند.

صادقانه ابراز می‌دارم که از کلاسهای درس این اساتید بزرگوار نکات ارزنده بسیاری آموختم و همواره تدریس زحمات ایشان و دیگر اساتید محترم گروه زبان شناسی دانشگاه علامه خواهم بود.

همچنین از جناب آقای دکتر بی‌جن خان استاد محترم گروه زبان شناسی دانشگاه تهران، که افتخار شرکت در کلاسهای درس واج شناسی دوره دکتری ایشان را داشته و نکات ارزنده بسیاری را از ایشان آموختم، بسیار سپاسگزارم.

همواره سپاسگزار تشویقها، زحمات و همدلی‌های پدر و مادر و همسرم بوده و موفقیت خود را در تمام مراحل تحصیل مدیون ایشان می‌باشم.

در پایان اعلام می‌کنم که مسئولیت کلیه نواقص این اثر به عهده این نگارنده می‌باشد.

چکیده

هدف این پایان نامه، به‌کارگیری نظریه بهینگی برای توصیف و تحلیل برخی از فرایندهای واژ-واجی گونه محاوره‌ای زبان فارسی، برای محک زدن کفایت مشاهده‌ای و توصیفی این نظریه می‌باشد.

این نظریه یک چارچوب نظری از انشعابهای جدید دستور زایشی است که نخستین بار توسط الن پرنس، پال اسمولنسکی و جان مک کارتی در سال ۱۹۹۳ معرفی گردید و در آن برای دستیابی به اصول جهانی، تحقیقات تجربی رده‌شناختی و فراگیری زبان اول، مورد مطالعه قرار می‌گیرند. در این نظریه روساخت مجاز یکی از چند گزینه‌ای است که کمترین تخلف را از محدودیتهای نقض پذیر جهانی دارد. همچنین از این نظریه بیشتر برای توصیف نظام آوایی زبانها استفاده شده است تا توصیف دیگر نظامهای زبانی.

منظور از فرایندهای واژ-واژی در این پایان نامه آن دسته از تغییرات واجی است که در بافتی صرفی، یعنی در مرز بین تکواژها ایجاد می‌شود و انگیزه آوایی دارد.

در این پایان نامه برخی از فرایندهای واژ-واجی رایج در گونه محاوره‌ای فارسی معیار از دیدگاه نظریه بهینگی مورد بررسی قرار گرفته‌اند و از مجموعه محدودیتهای جهانی، مرتبه‌بندی‌های خاص زبان فارسی ارائه شده است. بدین ترتیب مشاهده شد که نظریه بهینگی به خوبی توانایی توصیف این دسته از داده‌های فارسی را دارد. همچنین در مواردی که صورت زیرین داده‌ها در گونه محاوره‌ای و گونه رسمی یکسان بوده، برای هر دو گونه محاوره‌ای و رسمی تحلیل ارائه شده است. نتیجه حاصل از مقایسه دو گونه زبانی فارسی محاوره‌ای و فارسی رسمی این است که مرتبه‌بندی محدودیتهای در این دو گونه متفاوتند و بنابراین نباید این در بررسی و توصیف زبان فارسی، گونه‌های مختلف با هم خلط شوند.

شماره صفحه	فهرست مطالب
۱	فصل اول: مقدمه
۲	۱-۱ درآمد
۴	۲-۱ هدف پژوهش
۵	۳-۱ روش گردآوری داده‌ها
۵	۴-۱ روش پژوهش
۵	۵-۱ گونه زبانی
۶	۶-۱ پرسش و فرضیه
۶	۷-۱ محدودیت‌های پژوهش
۶	۸-۱ کاربرد پژوهش
۷	۹-۱ مفاهیم اصلی
.	
۹	فصل دوم: پیشینه تحقیق
۱۰	۱-۲ مقدمه
۱۰	۲-۲ مروری بر نظریات پیشین در واج‌شناسی
۱۰	۱-۲-۲ سوسور
۱۱	۲-۲-۲ مکتب پراگ
۱۴	۳-۲-۲ مکتب کوپنهاگ
۱۵	۴-۲-۲ مکتب آواشناسی انگلستان
۱۶	۵-۲-۲ واج‌شناسی زایشی

۲۱	۲-۲-۵-اکاستی‌های "نظریه واج شناسی معیار"
۲۲	۲-۲-۶ واج‌شناسی پسازایشی
۲۲	۲-۲-۱-۶ واج‌شناسی جزء مستقل (خود واحد)
۲۵	۲-۲-۶-۲ نظریه واجگاه و هندسه مختصه‌ها
۲۷	۲-۲-۶-۳ واج‌شناسی وزنی (عروضی)
۲۸	۲-۲-۶-۴ واج‌شناسی واژگانی
۲۹	۲-۲-۷ کاستی‌های رویکرد قاعده بنیاد و رسیدن به رویکرد محدودیت بنیاد
۳۲	۲-۳ پیشینه مطالعاتی فرایندهای واژ- واجی
۳۴	۲-۴ پیشینه مطالعاتی فرایندهای واژ- واجی در ایران
۳۵	فصل سوم: مبانی نظری
۳۶	۳-۱ مقدمه
۳۶	۳-۲ نشاننداری
۳۹	۳-۳ محدودیت
۴۰	۳-۳-۱ تعریف محدودیت
۴۱	۳-۳-۲ ویژگی‌های محدودیت‌ها
۴۲	۳-۴ وفاداری
۴۲	۳-۵ انواع محدودیت‌ها
۴۳	۳-۵-۱ محدودیت نشاننداری
۴۵	۳-۵-۲ محدودیت وفاداری

۴۷	۳-۶ تعارض میان نشاننداری و وفاداری
۴۷	۳-۷ مرتبه‌بندی محدودیت‌ها
۴۸	۳-۸ انگاره واج شناسی بهینگی
۴۸	۳-۸-۱ درونداد
۴۹	۳-۸-۲ مولد و گزینه‌ها
۵۱	۳-۸-۳ ارزیاب
۵۳	۳-۸-۳-۱ سلسله مراتب محدودیت‌ها
۵۴	۳-۸-۴ برونداد
۵۵	۳-۹ تابلوی بازنمایی واجی و علائم مربوط به آن
۵۷	۳-۱۰ ارزشیابی گزینه‌های آوایی
۵۹	فصل چهارم: تحلیل داده‌ها
۶۰	۴-۱ مقدمه
۶۰	۴-۱-۱ هجا
۶۱	۴-۱-۱-۱ ساخت هجا در نظریه بهینگی
۶۴	۴-۱-۱-۲ ساخت هجا در زبان فارسی
۶۸	۴-۲ فرایندهای واژ-واجی
۶۹	۴-۲-۱ فرایندهایی که در اثر افزوده شدن یک تکواژ وابسته به یک پایه ایجاد می‌شوند
۶۹	۴-۲-۱-۱ پیشنونداها
۶۹	۴-۲-۱-۱-۲ پیشنوندهای تصریفی

- ۶۹ /be-/ امر و التزامی ۱-۱-۱-۱-۲-۴
- ۸۲ /næ/ پیشوند تصریفی نفی ۲-۱-۱-۱-۴-۲
- ۸۵ /mi-/ پیشوند تصریفی ۳-۱-۱-۱-۲-۴
- ۹۵ پیشوندهای اشتقاقی ۲-۱-۱-۲-۴
- ۹۵ /bi-/ پیشوند اشتقاقی صفت ساز ۱-۲-۱-۱-۲-۴
- ۹۷ /ba-/ پیشوند اشتقاقی صفت ساز ۲-۲-۱-۱-۲-۴
- ۹۹ پسوندها ۲-۱-۲-۴
- ۹۹ پسوندهای تصریفی ۱-۲-۱-۲-۴
- ۹۹ پسوند تصریفی جمع /-a/ ۱-۱-۲-۱-۲-۴
- ۱۰۶ پسوند تصریفی معرفه ساز /-e/ ۲-۱-۲-۱-۲-۴
- ۱۰۹ پسوندهای اشتقاقی ۲-۲-۱-۲-۴
- ۱۰۹ پسوند اشتقاقی اسم ساز /-i/ ۱-۲-۲-۱-۲-۴
- ۱۱۲ پسوند اشتقاقی /-eʃ/ ۲-۲-۱-۲-۴
- ۱۱۵ واژه بستها ۳-۱-۲-۴
- ۱۱۵ ضمائر پی‌بستی (پیوسته شخصی) به همراه اسمها ۱-۳-۱-۲-۴
- ۱۱۸ حرف اضافه /æz/ در ترکیب با ضمائر شخصی پیوسته ۱-۱-۳-۱-۲-۴
- ۱۱۹ واژه بست /-ro/ ۲-۳-۱-۲-۴
- ۱۲۱ فرایندهایی که در اثر کنار هم قرار گرفتن دو تکواژ آزاد ایجاد می‌شوند ۲-۲-۴
- ۱۲۱ صورت‌های متناوب در برخی ستاکهای فعلی ۱-۲-۲-۴

۱۲۳	۱-۲-۲-۴ تبدیل همخوان واقدار به بی واک
۱۲۵	۲-۲-۲-۴ حذف همخوان پایانی
۱۲۸	فصل پنجم: دستاوردها و پیشنهادها
۱۲۹	۱-۵ مقدمه
۱۲۹	۲-۵ خلاصه و نتیجه گیری
۱۲۹	۱-۲-۵ مروری بر فصلهای پیش
۱۳۲	۲-۲-۵ دستاوردها
۱۳۳	۱-۲-۲-۵ معرفی محدودیتها
۱۳۶	۲-۲-۲-۵ مرتبه بندی محدودیتها
۱۴۲	۳-۵ پیشنهادهایی برای پژوهش های آینده
۱۵۰	کتابنامه فارسی
۱۵۲	کتابنامه انگلیسی
۱۵۴	واژه نامه

- شکل ۱-۲- نمودار درونداد و برونداد در "نظریه واج شناسی معیار" ۲۰
- شکل ۲-۲- نمودار نمایش سه بعدی آوای /n/ ۲۲
- شکل ۳-۲- نمودار نمایش مجاورت مختصه‌های واجی در لایه‌های مختلف و عملکرد مستقل مختصه‌ها ۲۴
- شکل ۲-۴- نمودار قاعده ناظر بر همگونی تکواژ جمع در انگلیسی با همخوان پیش از آن به لحاظ واکداری با استفاده از نمودار هندسه مختصه‌ها ۲۷
- جدول ۳-۱- نمونه‌هایی از همگونی در فعل‌های اندونزیایی ۳۸
- شکل ۳-۲- نمودار انگاره واج‌شناسی بهینگی ۴۸
- شکل ۳-۳- گزینه‌های آوایی تولید شده توسط مولد، مربوط به کلمه "بَد" فارسی ۵۰
- شکل ۳-۴- نمودار مرتبه‌بندی محدودیت‌ها و انتخاب گزینه بهینه ۵۲
- شکل ۳-۵- نمودار تفصیلی انگاره واج‌شناسی بهینگی ۵۲
- شکل ۳-۶- روند اشتقاق برونداد از درونداد در واج‌شناسی اشتقاقی ۵۴
- شکل ۳-۷- نمونه‌ای از تابلوهای بازنمایی واجی نظریه بهینگی ۵۷
- جدول ۴-۱- نمایش انواع نظام‌های هجایی با استفاده از مرتبه‌بندی سه محدودیتها ۶۲

فصل اول: مقدمه

انگاره یا چارچوبی که در زبان‌شناسی ارائه می‌شود، باید بتواند جنبه‌های گوناگون نظام زبان را تبیین کند. به علاوه، مطالعه جنبه‌های گوناگون زبان در چارچوب نظریه‌ای خاص، علاوه بر آنکه تلاشی است در جهت پی بردن به ساز و کار و چگونگی عملکرد زبان، در عین حال خود محکی است برای آزمودن کارایی انگاره مورد نظر.

یکی از نگرش‌های مسلط در زبان‌شناسی امروز رویکرد زایشی^۱ است که مانند رویکردهای علمی دیگر در دوران معاصر، یافتن پاسخ پرسش‌های انسان را با کاوش در ذهن و دستگاه عصبی محدود وی میسر می‌داند. این رویکرد در زبان‌شناسی با چامسکی^۲ (۱۹۵۷) و به طور خاص در واج‌شناسی با چامسکی و هله^۳ (۱۹۶۸) به اوج رسید. این رویکرد سعی دارد که کلیه فعل و انفعالات زبان را به نحوه عملکرد دستگاه عصبی - ذهنی انسان تقلیل دهد و تحلیل‌هایی ارائه دهد که توجیه روانشناختی - عصب شناختی و آوا شناختی داشته باشند.

رویکرد نامبرده در واج‌شناسی با اثر معروف چامسکی و هله (۱۹۶۸) یعنی "الگوی آوایی زبان انگلیسی" (SPE)^۴ شروع شد و نظریه واج‌شناسی زایشی معیار^۵ نام گرفت. از آن زمان به بعد این رویکرد با ثابت نگه داشتن اصول بنیادین و همان اهداف تبیینی اولیه، دستخوش تغییرات و جرح و تعدیلهایی شد و از دهه هشتاد به بعد رویکرد پس‌زایشی^۶ شکل گرفت.

^۱. generative

^۲. N. Chomsky

^۳. M. Halle

^۴. *Sound Pattern of English*

^۵. standard generative phonology

^۶. post generative approach

۱-۲- هدف پژوهش

در این پایان نامه، نظریه بهینگی برای توصیف و تحلیل برخی از داده‌های زبان فارسی به کار گرفته می‌شود و بدین ترتیب علاوه بر اینکه داده‌های فارسی از منظر این رویکرد جدید مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند، این امکان نیز به وجود می‌آید تا کفایت مشاهده‌ای و توصیفی این نظریه مورد سنجش قرارگیرد.

۱-۳- روش گردآوری داده‌ها

برای رسیدن به هدف مورد نظر، پایان نامه‌های موجود در زبان فارسی و مقالات توصیفی که مبنای توصیف آنها واج‌شناسی زایشی و پسا زایشی بوده است و همچنین کتابهایی که در زمینه صرف در فارسی وجود دارند، مورد بررسی قرار گرفته و داده‌های مورد نیاز یعنی تعدادی از واژه‌های گونه محاوره‌ای در زبان فارسی معیار که در آنها فرایندهای واژ- واجی یافت می‌شوند انتخاب شده و در چارچوب نظریه بهینگی بررسی و تحلیل شده‌اند.

۱-۴- روش پژوهش

در این پایان نامه چارچوب نظری رویکرد بهینگی جهت توصیف فرایندهای واژ- واجی در زبان فارسی به خدمت گرفته شده است. بنابراین با استفاده از یک روش توصیفی کارایی این چارچوب نظری به محک آزمون گذاشته می‌شود.

پس از آن نیز پژوهشگرانی که در چارچوب انگاره‌های مذکور به تحقیق در نظامهای آوایی گوناگون می‌پرداختند به مواردی برخورد کردند که تبیین‌های ارائه شده به درستی بازتابنده واقعیت‌های تولیدی و آوایی نبودند. بدین ترتیب نظریه دیگری بنام نظریه بهینگی^۱ در سال ۱۹۹۳ در قالب نسخه‌هایی چاپ شده از دو اثر با عنوان‌های "نظریه بهینگی: تعامل محدودیت در دستور زایشی" نوشته الن پرنس^۲ و پال اسمولنسکی^۳ و "تکواژشناسی نوایی: تعامل و ارضاء محدودیت"، نوشته جان مک‌کارتی^۴ و پرنس در اختیار زبان‌شناسان قرار گرفت (دبیرمقدم، ۱۳۸۳: ۶۴۴). این نظریه در حوزه‌های دیگر مطالعه زبان، از جمله نحو و صرف نیز مطرح شده است و نظریه ایست در مورد کل دستور زبان، اما از مجموع آثار موجود می‌توان دریافت که بیشترین تاثیر آن بر واج‌شناسی زایشی بوده است (همان). ابزار اصلی در این نظریه جدید که از بطن زبان‌شناسی زایشی جوانه زده است، محدودیت‌های^۵ بنیادی نظام آوایی زبانهاست و اساس این محدودیت‌ها بر نقشهای آوایی استوار است. هدف اصلی این رویکرد زایشی در واج‌شناسی این است که توضیح دهد تا چه میزان می‌توان با استفاده از این محدودیت‌ها، الگوهای واجی زبانها را توجیه کرد. بنابراین می‌توان این نوع واج‌شناسی را واج‌شناسی آواشناسی بنیاد نامید که می‌تواند فاصله میان آواشناسی و واج‌شناسی را کم کند و تبیین‌های عینی‌تری ارائه دهد (هیز،^۶ ۱۹۹۷: ۴-۲).

^۱ . Optimality Theory (OT)

^۲ . E. Prince

^۳ . P. Smolensky

^۴ . J. J. McCarthy

^۵ . constraints

^۶ . B.P. Hayes

۱-۵- گونه زبانی

در این پژوهش فرایندهای واژ- واجی موجود در گونه محاوره‌ای زبان فارسی معیار مورد بررسی قرار می‌گیرند. منظور از گونه محاوره‌ای فارسی معیار، گونه‌ای از زبان فارسی است که در موقعیت‌های اجتماعی مختلف به طور طبیعی در گفتگوهای روزمره در میان فارسی‌زبانان تهرانی رواج دارد. در موارد لزوم، توصیف‌های ارائه شده مربوط به گونه محاوره‌ای با گونه رسمی زبان فارسی نیز مقایسه شده است.

۱-۶- پرسش و فرضیه

پرسش اصلی در این پایان‌نامه این است که آیا نظریه بهینگی توانایی توصیف فرایندهای واژ- واجی در زبان فارسی را دارد یا خیر. آنچه به عنوان فرضیه تحقیق پذیرفته شده تا تحقیق بر مبنای آن استوار باشد این است که نظریه بهینگی در واج‌شناسی کاستی‌های رویکردهای زایشی پیش از خود را ندارد و قادر به توصیف همه فرایندهای واجی در همه زبانهاست و به طور خاص قادر به توصیف فرایندهای واژ- واجی زبان فارسی نیز می‌باشد.

۱-۷- کاربرد پژوهش

از آنجا که این نظریه تاکنون در زبان فارسی تنها در قالب چند مقاله و پایان‌نامه معرفی شده است، این پایان‌نامه می‌تواند با ارائه مثالهای دیگری از زبان فارسی، دانشجویان و علاقمندان را بیشتر با این نظریه

و روش تحلیلی آن آشنا کند. همچنین این انگاره و راه‌حل‌های آن را می‌توان برای توصیف و تحلیل زبانها و گویشهای دیگر نیز به کار گرفت.

۸-۱- ساختار پژوهش

این پایان نامه شامل پنج فصل می‌باشد. فصل حاضر با عنوان مقدمه در حکم درآمدی به بحث اصلی است. در این فصل چارچوب بنیادی پایان نامه، شامل هدفی که از گردآوری پایان نامه وجود داشته، پرسش و پیش فرض مطرح شده و چشم اندازی که برای این پژوهش در نظر گرفته شده ارائه شده است. فصل دوم با عنوان مروری بر نظریات پیشین به طور خلاصه به معرفی دستاوردهای واج‌شناسی در مکاتب مختلف و صاحب‌نظران این رشته می‌پردازد. در این فصل همچنین پیشینه مختصری از مطالعات در زمینه فرایندهای واژ-واجی در سطح جهانی و سپس پیشینه‌ای از این مطالعات در ایران عنوان می‌شود. در این فصل، به خلاصه‌ای از مطالعات انجام شده در زمینه نظریه بهینگی و آثار ایرانی موجود در این زمینه نیز اشاره شده است. فصل سوم به معرفی بنیاد نظری‌ای که این پایان نامه بر مبنای آن قرار دارد می‌پردازد و قسمتهای مختلف آن و ساز و کارهای آن را توضیح می‌دهد. فصل چهارم به معرفی داده‌های مورد نظر در این پایان نامه و تجزیه و تحلیل آنها در چارچوب نظریه، اختصاص یافته است. فصل آخر شامل جمع بندی و نتیجه گیری از تحلیل‌های ارائه شده در این پایان نامه و ارائه پیشنهاداتی در این زمینه می‌باشد.